

Aneta Kowalska

aneta.kowalska@pk.edu.pl

Urszula Matoga

urszula.matoga@pk.edu.pl

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

Sprawozdanie ze szkolenia dla pracowników w ramach projektu Erasmus+ w Gothenburg University Library

Streszczenie: Sprawozdanie z wyjazdu w ramach programu Erasmus+. Program wizyty obejmował poznanie struktury, funkcji i działań Gothenburg University Library oraz wymianę doświadczeń związanych z digitalizacją, zarządzaniem e-zasobami, systemami wyszukiwania bibliotecznego oraz usługami wydawniczymi i bibliometrycznymi.

Słowa kluczowe: Szwecja, Erasmus+, biblioteki, współpraca, digitalizacja, e-zasoby

Szwecja, największy kraj Skandynawii, ma około 10 milionów mieszkańców i zajmuje powierzchnię ponad 450 tys. km², ponad połowę jego powierzchni porastają lasy. To jedno z najbardziej ekologicznych państw na świecie. Znane jest z wysokiej jakości systemu opieki społecznej i edukacji, a także za sprawą muzyki – między innymi dzięki wykonawcom takim jak Abba, Roxette czy Avicii. Jego dumą jest marka Volvo. To także stąd wywodzi się IKEA, Minecraft czy Spotify. Kraj ten ma bogatą tradycję literacką, tu przyznawana jest Nagroda Nobla w dziedzinie literatury, jedno z najbardziej prestiżowych wyróżnień literackich na świecie. Mówiąc o Szwecji nie zapominamy o Astrid Lindgren, o jej dziełach i postaciach takich jak Pippi, Ronja córka zbójnika czy Bracia Lwie Serce. Dzięki autorom takim jak Stieg Larsson i Henning Mankell popularność na całym świecie zdobyły również skandynawskie kryminały.

Il. 1. Göteborg
Fot. A. Kowalska.

Powodów do odwiedzenia Szwecji jest wiele, m.in. Göteborg, czyli jej drugie co do wielkości miasto, położone na zachodnim wybrzeżu, nad Morzem Północnym i nad rzeką Göta älv. Miasto założone w 1621 r. przez króla Gustawa II Adolfa, w czerwcu 2023 świętowało jubileusz 400-lecia, przełożony o dwa lata, z powodu pandemii. Miasto pierwotnie było ośrodkiem rybackim i stoczniovym. Dziś jest jednym z głównych portów Szwecji oraz ważnym centrum gospodarczym i kulturalnym. Ma populację około 600 tys. mieszkańców. Znajduje się tu wiele atrakcji turystycznych, takich jak Opera Göteborgska, Muzeum Sztuki, dzielnica Haga z licznymi sklepami i kawiarniami oraz park rozrywki Liseberg. Göteborg był gospodarzem konkursu Eurowizji w 1985 roku (Szwecja ponownie będzie organizatorem w 2024 r. w 50. rocznicę zwycięstwa Abby z piosenką „Waterloo”), a jego festiwal filmowy jest jednym z najważniejszych wydarzeń w regionie. Göteborg jest także siedzibą wielu instytucji, uniwersytetów i innych placówek edukacyjnych, a także bibliotek.

Il. 2. Ulica Haga
Fot. U. Matoga.

Dzięki programowi Erasmus+ miałyśmy niezwykle szansę na zdobycie nowych umiejętności oraz poszerzenie horyzontów w naszej profesji. Kontakt z [Gothenburg University Library¹](#) (GUL) został nawiązany już w 2020 r., wyjazd nie doszedł jednak do skutku w związku z sytuacją pandemiczną. Kontakt i plan wyjazdu został jednak utrzymany i w dniach 23-26 maja 2023 r. gościliśmy w Göteborgu w bibliotece uniwersyteckiej. W programie szkolenia było poznanie struktury, funkcji i działań biblioteki oraz wymiana doświadczeń związanych z digitalizacją, zarządzaniem e-zasobami, systemami wyszukiwania bibliotecznego oraz usługami wydawniczymi i bibliometrycznymi.

W pierwszym dniu szkolenia podczas spotkania wstępnego, zaprezentowano nam ogólne informacje o Gothenburg University Library. Placówka ta składa się z siedmiu bibliotek wydziałowych:

- Art Library,
- Biomedical Library,
- Economics Library,

---

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dniu 11.07.2023 r.

- Education Library,
- Hälsovetarbacken Library (biblioteka Wydziału Nauk o Zdrowiu i Pielęgniarstwa),
- Humanities Library,
- Social Sciences Library.

Przedstawiono nam dane dotyczące liczby użytkowników i zbiorów biblioteki. Przed pandemią liczba odwiedzających wynosiła 6000 osób dziennie, natomiast w trakcie pandemii spadła do 2186 osób dziennie (w 2021 r.). Zbiory biblioteczne to 70 km drukowanych materiałów (od Göteborga do Borås) – 2,8 miliona drukowanych woluminów, 5000 drukowanych czasopism, 2,8 miliona e-książek oraz 562 bazy danych. Biblioteka oferuje również zasoby, takie jak bazy danych z muzyką, trójwymiarowymi eksponatami z anatomii, źródła pierwotne i mikrofilmy. Biblioteka pełni także rolę archiwum, przyjmuje i przechowuje liczne dary, m.in. manuskrypty, listy, które często stanowią materiały do badań. GUL zapewnia 1300 miejsc dla użytkowników – zarówno do pracy indywidualnej, jak i grupowej, a także do pracy cichej, są tu liczne stanowiska komputerowe, wygodne fotele, sofy itp. Cały zespół pracowników biblioteki uniwersyteckiej liczy około 200 osób. Do łatwiejszych prac, takich jak sprawdzanie i układanie książek na regałach, zatrudniani są studenci, praca ta cieszy się dużą popularnością. Wiele działań jest zautomatyzowanych, użytkownicy korzystają z wolnego dostępu do zbiorów, self-checków i wrzutni. Wypożyczone zbiory można oddawać w dowolnej filii, automatyczna wrzutnia rozpoznaje po kodach i odkłada książki do kontenera dla danej biblioteki wydziałowej. Raz lub dwa razy dziennie zorganizowany jest transport zbiorów pomiędzy bibliotekami. W związku z automatyzacją wielu procesów wymagają one mniejszej liczby pracowników. Bibliotekarze są nadal niezbędni np. w punktach informacyjnych stacjonarnych oraz zdalnie przy obsłudze komunikatorów z użytkownikami.

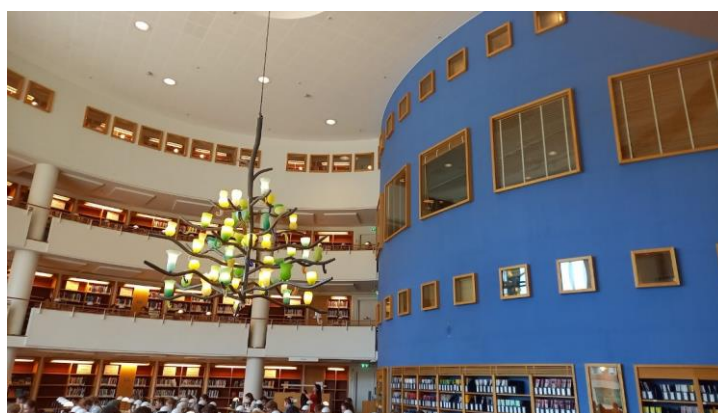
Odwiedziłyśmy trzy spośród wydziałowych bibliotek:

- 1) [Humanities Library](#), w której zlokalizowana jest pracownia digitalizacji. W holu biblioteki miło zaskoczyła nas wystawa „Polskie sufrażystki”, w ramach której przybliżono postaci takie jak: Maria Skłodowska-Curie, Irena Sendler, Olga Boznańska, Anna Walentynowicz, Wisława Szymborska, Olga Tokarczuk, Wanda Rutkiewicz i in.

II. 3. Wystawa „Polskie sufrażystki”
Fot. U. Matoga.

- 2) [Economics Library](#) – jej siedziba oddaje charakter portowego miasta, w detalach takich jak okrągłe okienka w drzwiach. Fasada budynku to przeszklona zakrzywiona powierzchnia z widokiem na zielen miasta. Związek z przyrodą jest także podkreślony wewnątrz budynku – w głównej czytelni wisi żyrandol w kształcie drzewa, według projektu artystki Gunnel Sahlin, stale świecący, także w czasie zamknięcia biblioteki, tak aby przez przeszklony front budowli był widoczny z zewnątrz na tle ściany niebieskiej jak niebo. Wspomniana czytelnia ma miejsca do pracy dla 400 osób, otoczona jest galeriami, gdzie urządzono miejsca do cichej pracy indywidualnej. Uwagę naszą zwróciły udogodnienia takie jak koce dla zmarzniętych użytkowników rozłożone w różnych miejscach biblioteki na specjalnych regałach, kabiny wyciszające do prowadzenia rozmów telefonicznych, ogólnodostępna przestrzeń z dostępem do mikrofalówek i czajników.

II. 4. Economics Library, czytelnia główna z żyrandolem według projektu Gunnel Sahlin
Fot. A. Kowalska.

- 3) [Social Sciences Library](#) to znacznie mniejsza biblioteka od pozostałych, bardziej kameralna, ozdobiona pracami studentów oraz pracowników biblioteki. Ciekawym zastosowaniem tu rozwiązaniem jest nazywanie pokoi do pracy nazwami ulic, w kierunku których pomieszczenia są zlokalizowane w budynku.

II. 5. Social Sciences Library
Fot. A. Kowalska.

Głównym celem naszego wyjazdu była wizyta w dziale Digital Services GUL. W ciągu czterech dni szkolenia odbyliśmy spotkania z kilkunastoma osobami z poszczególnych teamów tworzących tę jednostkę biblioteczną. Była to żywa wymiana doświadczeń, opinii i odczuć związanych z pracą, w trakcie rozmów, niekiedy wspartych prezentacjami.

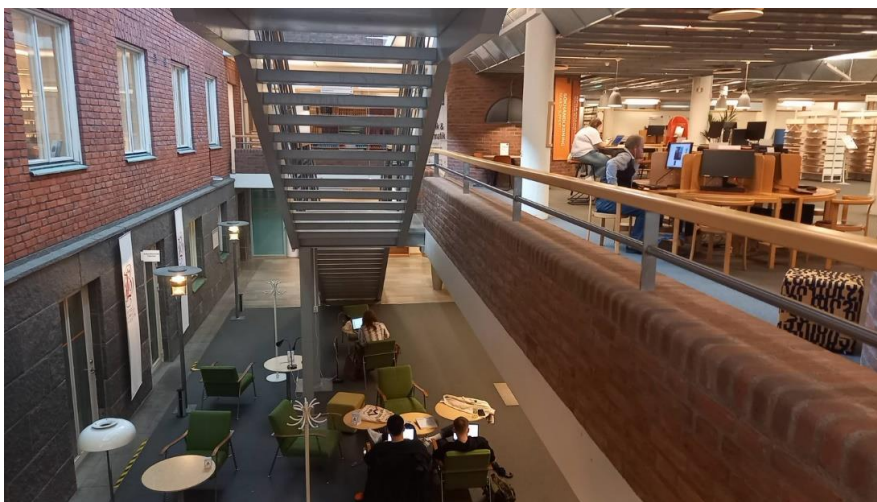
Il. 6. Siedziba Digital Services Department
Fot. U. Matoga.

[Digitisation team, Digital Services](#) to zespół osób odpowiedzialnych za proces digitalizacji zbiorów biblioteki. Digitalizacja w Gothenburg University Library rozpoczęła się w roku 1999, a od 2007 r. działa na dużą skalę. Zespół składa się z sześciu osób, w tym z team lidera, koordynatora materiałów oraz operatorów, z których jeden jest technikiem sprzętowym. Podczas szkolenia omówiono cały proces, który obejmuje selekcję, digitalizację, publikowanie i archiwizację. Skanowane materiały są udostępniane w różnych formatach i wyszukiwalne w multiwyszukiwarce Primo oraz w Google. Biblioteka korzysta z różnych typów skanerów, takich jak Treventus ScanRobot przewracający strony za pomocą podmuchów powietrza, Zeutschel płaski z szybą do większych książek, urządzenie wielkoformatowe do map i plakatów oraz skaner przelotowy do pojedynczych stron i kart katalogowych. Wśród materiałów przeznaczonych do digitalizacji priorytet mają te, które są zamówione przez użytkowników, większość wśród nich stanowią materiały, które będą słuchane, skanowane są za darmo i udostępniane na komputerach czytelnianych – w ten sposób realizowana jest polityka dostępności. Rocznie skanowanych i archiwizowanych jest około 2200 tytułów. Zeskanowane starsze

zbiory udostępniane są w repozytorium [Alvin](#) tworzonym przy współpracy kilku bibliotek szwedzkich. Nowsze zeskanowane materiały trafiają natomiast do uczelnianego repozytorium [GUPEA](#), które zorganizowane jest w otwartym systemie DSpace i służy także do gromadzenia rozpraw doktorskich. Są one dostępne online już trzy tygodnie przed obroną, w opisie rozprawy znajduje się link do spotkania w Zoomie, co daje możliwość zdalnego udziału w obronie pracy. GUPEA umożliwia również zamieszczanie prac magisterskich. Chociaż nie jest to obowiązkowe, większość wydziałów decyduje się na umieszczanie prac w repozytorium, są one dobrze widoczne w wynikach wyszukiwania w wyszukiwarkach internetowych.

II. 7. Humanities Library
Fot. A. Kowalska.

II. 8. Humanities Library
Fot. U. Matoga.

Miałymy możliwość spotkania się z zespołem Digital Services w ramach tak zwanego „staff meeting” odbywającego się cyklicznie. W tym czasie dyskutowane są aktualne sprawy działu, tym razem była to dla nas okazja do zaprezentowania Krakowa i Biblioteki Politechniki Kra-

kowskiej oraz opowiedzenia o naszej pracy. Prezentacja spotkała się z ciepłym przyjęciem, pojawiły się też bardziej szczegółowe pytania, np. o wykorzystywane przez nas narzędzia do przeszukiwania zbiorów bibliotecznych, realizowane projekty i sprawy organizacyjne.

Po spotkaniu z całym działem Digital Services przyszedł czas na poznanie szefowej zespołu zajmującego się e-zasobami i systemami wyszukiwania bibliotecznego [Team e-resources and library search systems, Digital Services](#). Koordynatorka zespołu opowiedziała o organizacji pracy zespołu, składającego się z ośmiu osób, w tym członków zespołu Koha oraz osób zajmujących się kontaktami z dostawcami baz danych. Skupiła się na dwóch głównych obszarach działań. Pierwszym z nich jest zarządzanie e-zasobami, które obejmuje udostępnianie, administrację, negocjacje z dostawcami oraz wsparcie dla użytkowników. Wskazała również na istniejące trudności w wyjaśnianiu członkom uczelni, że zasoby elektroniczne są dostarczane przez bibliotekę i że jest ona ważna dla funkcjonowania uczelni. Drugim obszarem jest odpowiedzialność za biblioteczne systemy wyszukiwawcze, takie jak multiwyszukiwarka Primo i system Koha. Podkreśliła, że początkowo mieli obawy przed zastosowaniem systemu Koha, ponieważ był on używany głównie przez mniejsze biblioteki. Jednak te obawy nie potwierdziły się, a Koha okazała się skutecznym narzędziem dla dużej uniwersyteckiej biblioteki. Wspomniała także, że Biblioteka GUL jest członkiem [Swepub](#), platformy publikacji naukowych szwedzkich uniwersytetów.

Biblioteka GUL korzysta ze zintegrowanego systemu bibliotecznego Koha, natomiast wyszukiwanie w katalogu bibliotecznym odbywa się za pomocą multiwyszukiwarki Primo. W zespole pracującym nad systemem są trzy bibliotekarki oraz dwóch informatyków/deweloperów. Pracują oni z Kohą od 2018 roku, obecnie w wersji 22.11. Wcześniej korzystali z Summon oraz Virtua VTLS. Pracownicy z Digital Services oraz przedstawiciel z odpowiedniego działu biblioteki współpracują nad rozwijaniem i dostosowywaniem systemu do potrzeb biblioteki. Biorą także aktywny udział w pracach szwedzkiej społeczności Koha – prowadząc rozmowy na czacie i forum oraz uczestnicząc w corocznych spotkaniach. Ważnym elementem współpracy jest tłumaczenie systemu na język szwedzki, przy udziale bibliotekarzy z różnych typów bibliotek, takich jak uczelniane i publiczne. Deweloperzy Kohy z GUL udzielają się także w ogólnoswiatowej społeczności – testują i wdrażają nowe rozwiązania systemowe, które później są wykorzystywane w następnych wersjach systemu.

Podczas spotkania z teamem odpowiedzialnym za pracę systemu bibliotecznego omówiono proces rejestracji użytkowników do biblioteki. Studenci i pracownicy uniwersytetu są automatycznie zapisywani do systemu po zarejestrowaniu karty uczelnianej, co eliminuje konieczność osobistej wizyty w bibliotece. Dla osób spoza uczelni istnieje możliwość samodzielnej rejestracji w Koha. System wysyła przypomnienia o zwrocie książek poprzez różne kanały, takie jak e-mail, SMS lub tradycyjną pocztę. Użytkownicy mogą wybrać preferowaną formę przypomnienia. Przedstawiono także proces aktualizacji systemu Koha, który odbywa się co pół roku. Biblioteka korzysta również z silnika wyszukiwawczego Elasticsearch, który działa efektywnie w nowszych wersjach systemu. Poruszone zostały także tematy dotyczące wypożyczania księgozbioru na miejscu, powiązania systemu Koha z uczelnianym systemem opłat, katalogowania w szwedzkim katalogu centralnym [LIBRIS](#), transportu książek między bibliotekami oraz historii zmian w rekordach bibliograficznych. Pracownicy biblioteki zauwa-

żyli, że nie wykorzystują jeszcze w pełni potencjału systemu Koha. Nie korzystają z najnowszej funkcji [Recall](#), która pozwala użytkownikowi składać „przypomnienie” na wypożyczony przez innego użytkownika egzemplarz. Nie używają także opcji kas fiskalnych w Koha ([cash register](#)).

Koordynatorka zespołu [Publishing and Bibliometric Services team, Digital Services](#) przedstawiła działania i usługi oferowane przez ten zespół, składający się z sześciu osób, w tym trzech osób zajmujących się bibliografią publikacji pracowników, jednej odpowiedzialnej za szkolenia oraz jednej specjalizującej się w bibliometrii. Zespół oferuje szerokie wsparcie w zakresie elektronicznego publikowania prac dyplomowych, esejów studenckich i innych publikacji naukowych w uczelnianym repozytorium GUPEA. Ponadto dział zajmuje się rejestrowaniem publikacji pracowników uczelni i ich archiwizowaniem w bazie [GUP](#). W ramach swojej działalności zespół zapewnia wsparcie dla naukowców i doktorantów np. pomoc w strategiach poszukiwania informacji i publikowania. W zakresie bibliografii zespół korzysta z katalogu centralnego Libris, który umożliwia pobieranie opisów publikacji pracowników oraz dodatkowych informacji.

W ramach szkoleń zespół oferuje spotkania online na platformie Zoom, które są nagrywane, tak aby możliwy był do nich dostęp w dowolnym czasie. Szkolenia są organizowane dla różnych grup użytkowników, w tym studentów, doktorantów, pracowników oraz bibliotekarzy. Szkolenia obejmują różne stopnie zaawansowania i są dostosowane do potrzeb danej grupy. Część szkoleń jest organizowana w formie cykli, aby umożliwić udział w dogodnym terminie. Uczestnictwo w szkoleniach jest zwykle ograniczone do 15-16 osób. Ponadto pracownicy tego działu świadczą usługi analiz bibliometrycznych dla wydziałów, a także udzielają indywidualnej pomocy pracownikom w tym zakresie.

Warto zaznaczyć, że uczelnia nie korzysta z systemu typu CRIS (Current Research Information System), przedstawiciele biblioteki od lat przekonują do takiego rozwiązania, jednak nie spotyka się to z przychylnością władz uczelni.

Ciekawym projektem, koordynowanym przez bibliotekę GUL, jest [Kriterium](#) – platforma do recenzowania (peer review) publikacji naukowych, współtworzona przez szwedzkie uniwersytety, wydawców i bibliotekę narodową. Dzięki tej współpracy, poprzez recenzowanie wyników badań przeznaczonych do publikacji, wzmacniany jest status monografii naukowych na arenie krajowej i międzynarodowej.

Podczas prezentacji zespołu [IT-Development and Operations team, Digital Services](#) przedstawiono nam metodologię [SCRUM](#), którą zespół wykorzystuje w swojej pracy. W zespole IT znajduje się dziewięć osób pełniących różne role, takie jak architekci IT, programiści, koordynator IT oraz lider zespołu. Zespół zajmuje się tworzeniem, utrzymywaniem i adaptacją systemów i aplikacji związanych z biblioteką. Część systemów jest tworzona wewnątrz, część to produkty open source, takie jak Koha, a inne są kupowane jako usługi od zewnętrznych dostawców. Kody napisanych przez nich programów są dostępne publicznie na platformie [Github](#).

Zespół [Team web and communication, Digital Services](#) prowadzi, rozwija i koordynuje komunikację wewnętrzną i zewnętrzną biblioteki, a także kieruje zarządzaniem i rozwojem jej serwisów internetowych. Pracuje nad tym, aby zasoby informacyjne, usługi i działania biblioteki były znane, zrozumiałe i dostępne dla grup docelowych. Wśród członków zespołu jest dwóch architektów biznesowych, którzy analizują wszelkie działania i procesy podejmowane w bibliotece i czuwają nad ich efektywnością. Team odpowiada za:

- zewnętrzną i wewnętrzną stronę internetową Biblioteki oraz jej obecność na stronach internetowych uniwersytetu,
- biuletyn wewnętrzny i biuletyn dla pracowników uczelni,
- język, dostępność i użyteczność w interfejsach i tekstach,
- wsparcie komunikacyjne dla kierownictwa, personelu, grup roboczych, projektów itp.
- materiały drukowane, ekrany informacyjne.

Członkowie zespołu w swojej pracy wykorzystują metodę [KANBAN](#) i jak sami przyznają, wprowadzenie jej wymagało dużego wysiłku i było czasochłonne, ale cieszą się, że udało im się w ten sposób zorganizować pracę. Dzięki umieszczaniu wszystkich zadań na wirtualnej tablicy kanban, praca jest bardziej efektywna, przejrzysta i płynna, a wszelkie działania są dobrze udokumentowane. Do prowadzenia strony internetowej biblioteki GUL team korzysta ze statystyk dostarczanych przez [Siteimprove](#) – narzędzie zakupione ze środków uczelnianych w celu sprawdzania intensywności wykorzystania poszczególnych elementów strony. Do testowania funkcjonalności strony zapraszani są studenci, którzy wykonują pracę testerów.

Il. 9. Sztokholm
Fot. A. Kowalska.

Wyjazd szkoleniowy zakończyliśmy krótką wizytą w Sztokholmie, stolicy i największym mieście Szwecji, leżącym na wschodnim wybrzeżu kraju. Miasto jest położone na 14 wyspach, które są połączone mostami i tunelami, tworzącymi malownicze krajobrazy i charakterystyczne widoki. Miasto ma długą historię sięgającą średniowiecza, a jego zabytkowa starówka – Gamla Stan, jest jednym z najstarszych i najlepiej zachowanych śródmieść w Europie. Jest ona słynna ze swoich wąskich uliczek, kolorowych budynków, katedry św. Mikołaja oraz Pałacu Królewskiego, który jest siedzibą szwedzkiej rodziny królewskiej.

Il. 10. Sztokholm
Fot. U. Matoga.

Sztokholm jest również ośrodkiem kulturalnym i naukowym. Miasto ma wiele muzeów i galerii sztuki, takich jak Muzeum Vasa, które przechowuje oryginalny statek wojenny z XVII wieku, a także Muzeum Abba, poświęcone słynnej szwedzkiej grupie muzycznej. Sztokholm jest również domem dla wielu znakomitych uczelni, takich jak Uniwersytet Sztokholmski i Królewski Instytut Technologiczny.

Wyjazd w ramach programu Erasmus+ był dla nas nie tylko niezapomnianym spotkaniem z historią i kulturą Szwecji, ale także stał się okazją do zerwania z rutyną i odświeżenia naszego spojrzenia na rolę zawodu bibliotekarza i codzienną pracę. Szkolenie w Gothenburg University Library pozwoliło na pogłębienie wiedzy na temat systemu Koha oraz poznanie różnych aspektów związanych z digitalizacją i zarządzaniem zasobami elektronicznymi biblioteki. Udział w programie Erasmus+ umożliwił wymianę doświadczeń. Serdeczne przyjęcie, jakie nas spotkało oraz profesjonalizm i zaangażowanie pracowników biblioteki uniwersyteckiej wzmocniły naszą pozytywną opinię o szwedzkim systemie bibliotecznym.